

SVERRE BAGGE*

Weibullskolen – En kritisk undersøkelse

PÅ EN KONFERANSE for en del år siden – jeg husker ikke hvilken – fortalte Jørgen Weibull, sønn av Curt Weibull, en historie om at faren, onkelen og deres meningsfeller var ute i en robåt, under megen munterhet og sannsynligvis med en del å drikke, da båten plutselig holdt på å velte og sende hele ”den kritiske skole” til bunns; hvorpå Francis Sejersted kommenterte at det kanskje hadde vært det beste. Med dette talte Sejersted åpenbart syntesene og de store visjonenes sak, som han mente ble ødelagt av den kritiske holdningen og de strenge kravene til sikkerhet i detaljer. Det følgende er ikke ment som en støtte til denne vurderingen, tross sympati med Sejersteds generelle anliggende. Både Curt og Lauritz Weibull og Erik Lönnroth, som skal diskuteres i det følgende, hører til de største historikerne i Skandinavia i det 20. århundre. Deres innsats når det gjelder kildekritikk er grunnleggende, selv om man kan ha innvendinger mot noen av deres konklusjoner. Dessuten var de – på godt og ondt – syntesebyggere i høyere grad enn Lauritz Weibulls program i *Kritiska undersökningar* 1911 umiddelbart kan tyde på.

100-årsjubileet for *Kritiska undersökningar* i 2011 viste at spørsmåle-

* Professor Sverre Bagge, Bergen, tildeles Gad Rausing's pris för framstående humanistiskt forskargärning vid Kungl. Vitterhetsakademiens högtidssammankomst den 20 mars 2015.

ne han tok opp fortsatt er aktuelle. I Norge henviste Claus Krag til boken i avisen *Dag og Tid* som ”kildekritikken som seiret”, mens Kåre Lunden samme sted betegnet den som nærsynt og perspektivløs detaljgransking som nå var foreldet. I Sverige viet *Scandia* et helt nummer til artikler om Weibullskolen. I det mellomliggende tidsrom har debatten om Weibullskolen i første rekke dreiet seg om den intellektuelle bakgrunnen for den, mens både dens metode og resultater i stor grad har vært akseptert, i alle fall frem til omkring 1980.¹ Så sent som i 1997 ga Esben Albrechtsen et bilde av den dansk-norske unionen 1380–1537 som helt og fullt bygget på det syn Erik Lönnroth lanserte i 1934.² En ”kritisk undersøkelse” av Weibullskolen har derfor fortsatt aktualitet, samtidig som den selvsagt også har betydning for å forstå utviklingen av forskningen om eldre skandinavisk historie.

Lauritz Weibulls *Kritiska undersökningar* var et viktig oppgjør med det virvar av teorier og vilkårlige spekulasjoner som hadde karakterisert den foregående perioden. Det kan diskuteres – og vil bli diskutert i det følgende – hvor fruktbart kravet om absolutt sikkerhet er, men det kan ikke være tvil om at Weibulls konsekvente og systematiske undersøkelse av tradisjonsutviklingen brakte forskningen et langt skritt videre. Særlige i analysen av slaget ved Svolder viste han hvordan sagaforfatterne har resonnert på grunnlag av tidligere kilder og kunne dermed konkludere med at senere tradisjon ikke bygget på nye muntlige opplysninger, men på sagaforfatternes egne konstruksjoner. Slik kan innslag i senere kilder forklares som bearbeiding av tidligere, f.eks. den gradvise forskyvningen av slaget fra Øresund til sørkysten av Østersjøen.³ Det blir likevel et spørsmål hvor mye av sagaenes opplysninger som kan forklares på denne måten. I senere tid har det vært en renessanse for studiet av muntlig tradisjon, bygget på sammenlignende undersøkelser av forskjellige kulturer. Denne forskningen har vist at det er fullt mulig at muntlig tradisjon kan holde seg gjennom flere hundre år.⁴ Det praktiske problem blir imidlertid å avgjøre hva i de bevarte kildene som kan forklares på denne måten og hva som er sagaforfatternes egne konstruksjoner.

Ut fra Lauritz Weibulls strenge kritikk av konstruksjoner og fantasi, skulle man tro at han selv var den forsiktige og nøyaktige utgiver og kildegransker som sjelden innlot seg på dristige hypoteser. Dette er imidlertid ikke tilfellet. Lauritz Weibull og hans bror Curt trakk i neste omgang mer omfattende konklusjoner fra sine kildeundersøkelser. De hevdet at det hersket to grunnleggende motsatte syn på de danske kongene frem til slutten av 1100-tallet. Den eldste nekrologien fra Lund, *Memoriale fratrum*, fra 1123, men med grunnlag i opptegnelser tilbake til slutten av 1000-tallet, forherliger krigerske voldskonger: Sven Estridsen, Knut den hellige, Erik Ejegod og Erik Emune. Den nyeste, *Liber Daticus* fra 1145, foretrekker fredelige konger, Harald Hen, Oluf Hunger og Niels. De samme to syn går igjen i historieskrivningen, det første hos Sven Aggesen og Saxo, det andre i Roskildekrøniken. Denne analysen blir videre utviklet til en omfattende syntese av dansk historie i tidlig middelalder, der en autoritær og voldelig kongemakt står mot kirken, som er alliert med det fredelige bondesamfunnet.⁵

”Den weibullske syntese” er preget av dristighet og store utsyn, formulert i et medrivende språk, med korte, knappe setninger, beregnet på å rydde bort all tvil. Det er nærliggende her å se en motsetning mellom metode og temperament, en motsetning som dempes gjennom at metoden måtte kjempes frem mot sterk motstand. På begge områder har vi å gjøre med klare problemstillinger og antitetisk tenkning, systematisk analyse mot impresjonisme i nåtiden og kampen mellom klart utformede ideologier i fortiden.

Ser man på kildegrunnlaget for syntesen, virker det umiddelbart nesten utrolig at forskere som i den grad er opptatt av kildekritikk og sikre resultater kan stå bak den. Hele byggverket hviler på tolkningen av noen få og kryptiske innførsler i kirkelige memorialer og et par spredte karakteristikk i den ytterst knappe *Roskildekrøniken*. I 1982 rettet Carsten Breengaard en kraftig kritikk mot syntesen, både på kildekritisk grunnlag og ut fra allmenne sannsynlighetsresonnementer.⁶ Han viser klart at nekrologiene ikke gir grunnlag for de slutninger Weibull trekker og

at de to berettende kildene ikke kan bære tesen om en klar motsetning mellom to oppfatninger av den danske kongemakten. Når det gjaldt dansk historie på 1100-tallet, ble den weibullske syntese gradvis forlatt i den følgende tiden.

Tross disse innvendingene må det likevel understrekes at Curt Weibulls analyse av Saxo er et ypperlig arbeid. Weibull er ikke bare opptatt av å svekke Saxos betydning som kilde. Han er også full av beundring for hans evner som forfatter og tenker: Saxo var en stor stilist med betydelig klassisk lærdom, som klarte å skape et nytt helhetsbilde av sin helt Knut den hellige. Slik åpnet Weibull for en ny tilnærming til middelalderens historieskrivning. Den var ikke lenger bare en mer eller mindre pålitelig kilde til faktiske begivenheter, men et viktig uttrykk for tidens kultur som fortjente å studeres for sin egen del. Her bygget Weibull på Ernst Bernheim, som på denne tiden fornyet studiet av middelalderens historieskrivning. Bernheims store bok om dette kom først i 1918, men Curt Weibull kjente noen av hans artikler. Ifølge Bernheim oppfattet man i middelalderen, med utgangspunkt i Augustin, politikk som en kamp mellom det onde og det gode, og i historieskrivningen skilte man skarpt mellom gode konger og tyranner. En slik skjematisk oppfatning gjorde det mulig å karakterisere helhetssyn i kildene ut fra bestemte strategiske termer, som *rex iustus*, *tyrannus*, *pax*, *iustitia*. I én forstand understøttet Bernheims syn kildekritikken: hagiografi og kirkelig historieskrivning generelt er i hovedsak bestemt av det augustinske skjema og inneholder derfor få troverdige opplysninger. Derimot er den en god kilde til tidens vurderinger og oppfatninger. På denne måten kombineres kildekritikken med en ideologianalyse som tar hensyn til tidens forestillingsverden. I dag er Bernheims oppfatning langt på vei foreldet, men i 1915, da Weibull skrev, var den siste nytt.

Brødrene Weibulls oppfatning av de politiske motsetningene i Danmark på 1100-tallet er lett å kjenne igjen i Erik Lönnroths analyse av Sverige på 1400-tallet i boken om Kalmarunionen.⁷ Lönnroth var elev av Curt

Weibull og etterfulgte ham senere (1951) som professor i Göteborg. Hoveddelen av boken består av en næranalyse av de to sentrale dokumentene fra 1397; disse oppfattes som uttrykk for to diametralt forskjellige styringsformer, *regimen politicum* og *regimen regale*; henholdsvis kongelig enevelde og konstitusjonelt styre, ikke som for det meste i tidligere forskning en motsetning mellom en fast og en løs union. Margrete har fått Erik valgt til arvekonge uten noen eksplisitte skranker for hans makt, slik det kommer til uttrykk i hyllingsbrevet, mens hun avviser forsøket på å gi regler for unionen som begrenser denne makten i unionsbrevet. Selv om unionsbrevet vitterlig pålegger de enkelte landene forpliktelser til å støtte hverandre, spiller disse forpliktelsene ingen rolle i Lönnroths resonnement. I annen del av boken tar Lönnroth for seg den senere historien, opprøret i 1434 frem til fornyelsen av unionen 1457. Dette er ikke en nasjonal eller sosial kamp, men en indre svensk partikamp: kongemakt mot aristokrati. Karl Knutssons ”nasjonale” kongedømme blir dermed en nøyaktig parallell til Erik av Pommerns unionskongedømme. Begge søker å etablere en kongemakt uavhengig av aristokratiske skranker og begge politikk fører til reaksjon fra et konstitusjonalistisk aristokrati; derfor kjemper aristokratiet mot unionen i 1430-årene og for den i 1450-årene. Nasjonale hensyn spiller ingen rolle; de er bare propaganda og vikarierende motiv som kan utnyttes etter behov.

Lönnroths bok er et imponerende verk, særlig med tanke på at den er skrevet av en så ung mann; Lönnroth var 24 da den kom ut i 1934. I likhet med tidligere arbeider fra Weibullskolen, står detaljanalyse av sentrale, samtidige dokumenter sentralt; nesten halve boken handler om de to dokumentene fra kongevalget og kroningen i 1397. Disse tolkes ut fra allmeneuropeisk tenkning i samtiden; Lönnroth gjør her bruk av det som den gang var den nyeste internasjonale litteraturen om emnet. Derimot ser han nesten helt bort fra *Engelbrektskrönikan*, som han avfeier ved å slutte seg til en sen datering av den, til 1450-årene. Dermed kan han eliminere tanken om et folkelig, anti-dansk opprør som ikke passer inn i bildet av en konflikt mellom kongemakt og aristokrati. På

dette punkt har senere forskning tilbakevist Lönnroths oppfatning; krøniken regnes i dag for å være skrevet umiddelbart etter begivenhetene.⁸ I tillegg reiser Lönnroths analyse ytterligere to problemer. For det første: hvordan kan vi forklare den massive antidanske propagandaen i *Engelbrektskrønikan* og andre kilder hvis det ikke fantes noen nasjonale eller anti-danske forestillinger i samtiden? Og for det andre: hvordan kan vi forestille oss en konstitusjonalistisk union? Et felles-nordisk riksråd virker som en lite aktuell mulighet; det var vanskelig nok å samle et riksråd innenfor hvert enkelt land. Men dermed betyr en konstitusjonalistisk politikk i praksis en løs union med relativ stor uavhengighet for hvert enkelt land; i en viss forstand blir derfor det nasjonale element en sentral del av tidens politikk.⁹

Spørsmålet om de to forfatningsformene versus nasjonale motsetninger videreføres i debatten om Stockholms blodbad, kanskje den mest berømte og omdiskuterte begivenhet i skandinavisk middelalder. Lauritz Weibull skrev en stor artikkel om dette i det første nummeret av *Scandia* i 1928. Deretter førte Niels Skyum Nielsens bok fra 1964 til en etter hvert ganske opphetet debatt mellom ham og Curt Weibull.¹⁰ Diskusjonen mellom de to dreier seg til dels om ytterst teknisk-juridiske problemer som jeg ikke skal gå inn på her. Det mest vesentlige i det følgende blir Christian II's rolle. Dansken Skyum-Nielsen ser blodbadet som et forsøk fra Christian II på å knuse all opposisjon i Sverige, mens de svenske Weibullene ser det som et indre svensk oppgjør. Erkebiskop Gustav Trolle og hans tilhengere dømte sine motstandere som kjettere; denne dommen var Christian II ut fra kanonisk rett nødt til å eksekvere. En kort skisse av Christian viser at han i virkeligheten var en svak mann; han var lammet av tvil og ubesluttsomhet både ved flukten fra Danmark under opprøret i 1523 og under forsøket på å gjenerobre makten i 1531–1532. Der er heller ikke noe som tyder på at Christian ønsket å gå hardt frem like før blodbadet. Blodbadet blir dermed klimaks i et indre svensk oppgjør; de to partiene har revet hverandre i stykker i stadige

konflikter siden midten av 1400-tallet. Curt Weibull henviser i denne sammenhengen til Gottfried Carlsson, som peker på Sten Sture den yngres oppgjør med Gustaf Trolle i 1517 – begivenheten som dannet det juridiske grunnlag for blodbadet – som det hittil blodigste i denne konflikten. Imidlertid, selv om dette kan virke dramatisk nok, med nedrivning av erkebiskopens slott og fengsling av ham selv på livstid, er det den rene idyll sammenlignet med blodbadet. De indre stridighetene i Sverige i den foregående perioden var dramatiske nok, men kan ikke på noen måte sammenlignes med blodbadet. Selv om dette ikke er noe bindende bevis, er det lettere å tenke seg at Christian II sto bak slike handlinger enn det svenske geistlige aristokrati. Christian søkte å innføre en sterkere kongemakt enn forgjengerne og brukte ofte harde metoder for å gjennomføre dette, selv om der ikke er noen direkte paralleller til blodbadet tidligere i hans regjeringstid.

For det andre virker det formaljuridiske argumentet om Christian II's plikt til å eksekvere den kirkelige dommen naivt. Etter vanlige kildekritiske regler er det utillatelig å slutte fra et påbud til at det også ble fulgt. Dessuten er det ingenting hverken i Christians tidligere eller senere karriere som tyder på overdreven respekt for kirken. Etter flere års krig hadde Christian omsider klart å vinne Sverige. Hans hovedmål i november 1520 måtte være å gjøre sitt herredømme varig. Hvis han regnet med at valget og de garantier han hadde fått fra svensk hold var tilstrekkelig til å oppnå dette, kan man da forestille seg at han ville sette det hele på spill fordi kirken forlangte det av ham? Det må være langt mer rimelig å tenke seg at Christian, på bakgrunn av tidligere erfaring, de mange gangene svenskene hadde anerkjent en dansk konge og så brøt med ham etter kort tid, senest i 1501, regnet med at hans svenske motstandere ville gjøre det samme en gang til hvis de fikk sjansen og så satte i verk blodbadet for å forhindre det. At blodbadet ville ha den motsatte effekt, har han selvfølgelig ikke forutsett. At Christian viste svakhet og vankelmødighet i noen situasjoner, utelukker ikke at han kunne vise brutalitet i andre.

Metodisk viser denne diskusjonen svakheten i weibullskolens sterke

vekt på næranalyse av sentrale kilder, som oppfattes som spesielt troverdige, i denne sammenhengen henvendelsen til kongen fra kanniken magister Jon Eriksson, som siterer erkebiskopens og andre høyere geistliges anklager mot Sturepartiet. Weibullene oppfatter det sistnevnte som den egentlige dommen, mens Skyum-Nielsen betegner det som et anklageskrift som lå til grunn for kongens senere, muntlige dom. Skyum-Nielsens argument for dette bygger dels på en gjennomgåelse av vanlig prosedyre og dels på er den såkalte relasjonen, utstedt i 1523 av tre geistlige som var medbeseglere av anklageskriftet, der de hevder at de ikke var klar over at anklagen ville resultere i henrettelsen av de anklagede.¹¹ Weibullene forkaster dette skriftet som verdiløst; det er skrevet som unnskyldning for utstederne og deres påstand om at de ikke kjente konsekvensene av det de gjorde, er lite troverdig. Dette siste er det i og for seg all grunn til å akseptere; selvsagt er dette ingen objektiv kilde. Det gir imidlertid ikke grunn til å tro at utstederne også har diktet opp kongens dom. Kongens rolle i prosessen må opplagt ha vært allment kjent; har de tre diktet opp dette, ville det selvsagt svekke troverdigheten av deres øvrige påstander.

Mer grunnleggende må det påpekes at forsøket på forklare hvorfor blodbadet skjedde utelukkende ved hjelp av de to samtidige dokumentene er dømt til å mislykkes. Juridiske former er en ting; politiske motiver noe annet. Dokumentene forteller uansett ingenting om Christian II's politikk og motiver, bare om de juridiske argumentene han eller eventuelt hans tilhengere brukte for å få sine handlinger til å se akseptable ut. Skal man forstå blodbadet, nytter det ikke å finlese dokumentene og deretter plusse på med noen løse betraktninger om hva man mener om Christian II's personlighet; man må prøve å danne seg et bilde av kongens politikk i den foregående tiden ved hjelp av det som finnes av tilgjengelige, mer eller mindre gode kilder.

Samlet viser disse eksemplene et klart mønster. For det første har vi det strenge utvalget av kilder og nærlesningen av noen få. En setning i

Roskildekrøniken er nok til å finne et diametralt motsatt syn på kongemakten fra det vi finner hos Saxo. Kalmarunionen analyseres i hovedsak på grunnlag av to dokumenter, som oppfattes som maksimalt forskjellige. I analysen av Stockholms blodbad avvises i hovedsak alle andre kilder enn de to brevene fra 7. og 8. nov. Historikeren skal finlese det lille utvalg av kilder som kan regnes som absolutt pålitelig uten å bry seg om den bredere bakgrunnen. Generelle teorier om de til dels meget fremmedartede samfunnene disse dokumentene stammer fra, er uten betydning. Den forutsetningsløse analysen av enkelt dokumenter gir historikeren alt hun eller han trenger.¹² Dette fører i praksis i kildefattige perioder til spekulasjoner ut fra et svært begrenset kildemateriale. Også dårlige kilder kan inneholde verdifulle opplysninger. Rimelighetsluttninger, basert på bredt materiale, er bedre enn forsøk på å oppnå absolutt sikkerhet gjennom avgrensning til "sikre" kilder som likevel aldri kan være helt sikre og dessuten har den ulempe at de belyser en svært begrenset del av virkeligheten.

Samtidig er ikke Weibullene forutsetningsløse. En klar forutsetning er der hele tiden, av og til eksplisitt, men som oftest underforstått, nemlig den antinasjonale holdningen. Nasjonale ideer hadde ingen betydning i fortiden. Weibullene søkte i størst mulig grad å formulere konklusjoner i strid med den nasjonal-konservative ideologien som dominerte i Uppsala under ledelse av Harald Hjärne. For denne historieskrivningen er kongen det fremste uttrykk for nasjonen; derfor gjelder det å gi et negativt bilde av kongene i middelalderen, kombinert med et positivt av kirken, ikke fordi Weibullene var religiøse, men fordi kirken var internasjonalt. Den kunne dermed fungere som en motvekt mot nasjonalismen, som ble understøttet av den protestantiske statskirke. Dermed blir resultatet en allianse mellom bondesamfunnet og kirken mot kongen, en allianse som det neppe finnes sidestykke til i historieskrivningen i noe annet land i Europa. Linjen videreføres av Erik Lönnroth i boken om Kalmarunionen, der prelatene danner en del av det unionsvennlige aristokrati som opponerer mot den sterke kongemakten. Først i 1520 blir

kirken skurken i fortellingen, men da blir det overordnede hensynet å ta avstand fra en nasjonal tolkning av blodbadet: svenskene er selv skyld i det.

Weibullenes holdning kan illustreres av en anekdote Breengaard refererer fra litteraturhistorikeren Jens Kruuses erindringer fra sin barnsdoms spaserturer i Odense med sin far, grosserer P.A. Kruuse, en av stifterne av Radikale Venstre: ”Jeg lærte om Knud den hellige, som gode radikale bønder dræbte her på Albanitorv”.¹³ Motviljen mot kongemakten var betydelig i radikale og borgerlig-liberale kretser både i Danmark og Sverige i begynnelsen av det 20. århundre og ble forsterket ved borggårdstalen i Sverige i 1914 og påskekrisen i Danmark i 1920. Weibullene var dessuten skandinavister og identifiserte seg sterkt med sin region, Skåne. Dermed ble den nye og strengere kildekritikken langt på vei et redskap til å bekjempe nasjonale og konservative ideer Weibullene var motstandere av.

På dette punkt er det for en nordmann nærliggende å peke på gjennomgående ulike holdninger til det nasjonale i Norge og Sverige. I Norge var det i hovedsak venstresiden som fremmet de nasjonale ideene, med et visst unntak for mellomkrigstiden. Norske historikere og intellektuelle for øvrig ble, med noen få unntak, aldri antinasjonale. Antinasjonale holdninger ser derimot ut til å stå langt sterkere blant svenske intellektuelle; noe som nylig kom til uttrykk i kritikk av barnetogene i norsk 17. mai-feiring som ”indoktrinering”. Man kan også peke på den ekstremt liberale svenske asylpolitikken, som først i det siste er blitt endret, en politikk som har skapt et innvandringsfiendtlig parti som det svenske politiske establishment forsøker å late som ikke eksisterer. Weibullskolen er selvsagt ikke årsak til dette, men det er nærliggende å se dens ideer som et uttrykk for en mer allmenn tendens i svensk intellektuell kultur.

Hensikten med et foregående er ikke å hevde at Weibullene var dårlige historikere og at deres innsats var forgjeves. Curt og Lauritz Weibull og Erik Lönnroth var alle store historikere som har gitt viktige bidrag

til forståelsen av skandinavisk historie. Men de var ikke ufeilbarlige; i likhet med oss alle hadde de sym- og antipatier som kunne påvirke deres resultater. På den annen side er konklusjonen heller ikke at alt blir subjektivt og opp til den enkelte historiker. Kritikken viser jo nettopp at det er mulig å komme lenger enn forgjengerne, selv om vi neppe noen gang når frem til den endelige sannhet.

Föredrag den 1 desember 2015

NOTER

1. Se Rolf Torstendal, *Källkritik och vetenskapssyn i svensk historisk forskning 1820–1920*, Stockholm 1964: 343–354 om utviklingen av kildekritikken. Senere hevdet Rolf Arvidsson, ”Källkritisk radikalism och litteraturhistorisk forskning. Lauritz Weibull, Henrik Schück och Joseph Bédier”, *Scandia* 1971:287–339, og Rolf Arvidsson og Hans Aarsleff, *Kritiska undersökningar i Weibull-mytens historia*, Lund 2000, at Weibulls kildekritikk var inspirert av Bédiers studier av franske epos fra middelalderen. Birgitta Odén, ”Lauritz Weibull och forskarsamhället”, *Bibliotheca Historica Lundensis* 39, Lund 1975:148–150 (=1975a) hadde sitt utgangspunkt i avvisningen av Arvidssons oppfatning, men søker først og fremst en helhetsforståelse av Weibullskolen, delvis inspirert av Thomas Kuhns paradigme-teori.
2. Esben Albrechtsen, *Fellesskabet bliver til 1380–1536. Danmark-Norge 1380–1814*, b. I, Oslo 1997.
3. Lauritz Weibull, ”Kritiska undersökningar”, *Nordisk historia. Forskningar och undersökningar*, Lund 1948:313–330.
4. Se bl.a. Tommy Danielsson, *Hrafnkels saga eller fallet med den undflyende traditionen*, Hedemora 2002 og *Sagorna om Norges kungar. Från Magnús góði till Magnús Erlingsson*, Hedemora 2002; Gísli Sigurðsson, *The Medieval Icelandic Saga and Oral Tradition. A Discourse on Method*, Cambridge Mass. 2004:17–21, og Theodore M. Andersson, *The Growth of the Medieval Icelandic Sagas (1180–1280)*, Ithaca 2006.
5. L. Weibull, ”Nekrologierna frå Lund, Roskildekrönikan och Saxo. Grunddrag i Danmarks historia under 12. århundradet”, Weibull 1948 bd. 2:265–292. [oppr. i *Scandia* 1928]; jfr. også ”Necrologium Lundense. Lunds domkyrkas nekrologium”, *ibid.*:187–263, og Curt Weibull, *Källkritik och historia* Stockholm 1964:153–240.

6. Carsten Breengaard, *Muren om Israels hus*, København 1982, særlig s. 13–81.
7. Erik Lönnroth, *Sverige och Kalmarunionen*, Göteborg 1934.
8. Herman Schüick, *Engelbrektskrönikan: tillkomsten och författaren*, KVHAA Handlingar, Historiska serien 22, Stockholm 1994.
9. Sverre Bagge, *Cross and Scepter. The Rise of the Scandinavian Kingdoms From the Vikings to the Reformation*, Princeton 2014:250–283.
10. Lauritz Weibull, ”Stockholms blodbad”, *Scandia* 1 (1928):1–83; Niels Skyum-Nielsen, *Blodbadet i Stockholm og dets juridiske maskering*, København 1964. Debatten mellom Weibull og Skyum-Nielsen finnes i *Scandia* 1965.1, 1969.2 og 1970.1.
11. Skyum-Nielsen, *Blodbadet*, 1964:128–131.
12. Sven-Eric Liedman, ”Den historisk-kritiska skolan i idéhistorisk belysning”, *Scandia* 41, 1975:249–269.
13. Carsten Breengaard, ”Regnum og sacerdotium i Knud den Helliges gavebrev”, i S. Skansjö og H. Sundström (red.), *Gävobrevet 1085. Föredrag och diskussioner vid Symposium kring Knut den heliges gåvobrev 1085 och den tidiga medeltidens nordiska samhälle*, Lund 1988:92.